

Katona Attila

**Zsidóság és zsidókérdés Vas vármegyében
1910-1938**

PhD értekezés

Tézisek

Pécs, 2008

Témavezető:

Dr. Vonyó József egyetemi docens

1. A disszertáció célkitűzései

Sem Vas vármegye, sem a vasi zsidóság 20. századi történetéről még nem készült monografikus feltárás. Természetesen hosszabb-rövidebb írások jelentek meg a megye történetét illetően elsősorban a nyugat-magyarországi kérdés valamint az első királyjárás kapcsán. A soá vasi fejezete azonban részben már (elsősorban dokumentum kiadványok formájában) feltárt, ezért a disszertáció eddig még nem ismert, nem elemezett témakörökkel foglalkozik.

A magyarországi judaisztikai irodalom erős cezúrát húz 1919-cel a honi zsidóság történetében, tegyük hozzá teljes joggal, de ugyanakkor látni kell azt, hogy akik azt átérték, egy folyamatnak látták, és hogy korántsem ezeket látták fordulópontoknak. Éppen ezért gondoltam, hogy célszerű szakítani a hagyományos cezúrákkal és más időintervallumban áttekinteni ezt a témát. A szándékot csak alátámasztotta az a szakirodalomból sugárzó és rejtetten kiolvasható képlet, amely az 1938 előtti történetre, mint a soá előhistoriájára tekint, és csak azokat az utakat nézi, amely feltétlenül ebbe az irányba tolták az eseményeket. Holott álláspontom szerint a 20. század legnagyobb rendező elve a véletlen. Az 1938 előtti események mélyebb tanulmányozása talán másfajta interpretációt is adhat a honi zsidóság 1938 utáni magatartására. A szakirodalomban nagyon kevés mű van, amely átfogó jelleggel koncentrálna a jelzett területre, (azok sem hazai szerzők művei), és ami olvasható az is egy-két elemét emeli

ki a problémának. Az 1919 utáni korszakot tárgyaló művek lényegében a zsidókérdés alatt az antiszemitizmust és az azt gerjesztő irányzatokat (a szélsőjobboldali csoportok szerepét, a német kisebbség funkcióját e téren és az állami rendszervben működő antiszemitizmust) taglalják. Sok olyan elemet is kiemelnek, aminek a vasi és tegyük hozzá a vidéki vonatkozása elenyésző, pl. a numerus clausus, vagy annak módosítása. Kétségtelen, hogy e mögött a zsidó népesség területi megoszlásában végbement változások húzódtak meg. A fővárosba és környékére koncentrálódott ugyanis a Trianoni békeszerződés után a magyarországi zsidóság és ez új diskurzust teremtett.

Abból indultam ki, hogy a Vas vármegyében kialakult zsidó-magyar kapcsolat egy a sok közül, nem általános, és nem is tipikus. Nyilván, több törvényhatóság hasonló módszerű áttanulmányozásából lehetne messzemenő következtetések levonni és a különbségeket árnyalni, nagyon kevés ilyen jellegű irodalomra akadtam.

Arra voltam kíváncsi, hogy a közel három évtizeden át miként változott meg a zsidó-magyar kapcsolatok jelleg és elsősorban az antiszemitizmus kérdése. Ezt annál inkább fontosnak tartottam, mert úgy láttam, hogy azok a személyek - legyenek ezek a megyei közigazgatás meghatározó, prominens egyének vagy a megyei zsidóság vezetői, - már a századelőn aktív közéleti szereplők. Ők folyamatként élték meg ezeket a változásokat, hiszen nem 1919 után kezdődött a politikai pályafutásuk. Ilyen diskurzusban kicsit másképp néz ki a történet, mint az erős időszegszakítottsággal rendelkező narratíváknál. Arra voltam kíváncsi, hogy hányszor is módosult, változott az a zsidó magyar kap-

csolatok jellege. Ha gyakori a váltás, márpedig itt erről van szó, akkor annak más következménye is lehet az 1938 utáni történetekre vonatkozóan.

A magyarországi zsidópolitika változásai elválaszthatatlanok voltak a magyar gazdaság-társadalom és politikai fejlődésének a céljaitól és a re-akcióktól. A Vas megyei nyilván ennek a lenyomata lehetett csak, de nem egyszerűen a szolgálai másolata, a különbözőségek a municipiális tradíciókban és a politikai szubkultúrában mutathatók ki. Itt csak követése folyt az országos politikának, de nem az indukálása. Ez a politika az első három évtized alatt legalább nyolcszor változott, ez sokszerű, és követhetetlen volt. Ezért talán nem is csoda, hogy a harmincas évek végén az újabb fordulatot sem tekintette véglegesnek senki, még akkor sem, amikor már törvényté formálódott a rasszista alapon álló antiszemitizmus. Az ilyen gyors változások az embereket inkább elfordítják a politikától, passzívvá teszik.

2. A kutatás előzményei, adat és forrás bázisa, módszerei

A felhasznált források négy nagy csoportba sorolhatók, részben a hagyományos levéltári forrásokra (MOL, Vas Megyei Levéltár, Szombathelyi Püspöki Levéltár), részben (általunk gyűjtött és részben már közölt) visszaemlékezésekre, sajtóanyagokra, (elsősorban a helyi írott médiumokra valamint a központi zsidó sajtó gondolatok), valamint statisztika forrásbázisra. Az utóbbiak két nagyobb egységre tagolódnak, egyrészt a korábban napvilágot

látottakra népszámlálási adatokra, másrészt az általam gyűjtött népforgalmi adatokra. Tíz vasi település születési és halálozási mutatóit gyűjtöttem ki éves bontásban 1919 és 1944 között. A jelzett településeken, amelyek részben rendezett tanácsú városok (Szombathely és Kőszeg), illetve járási székhelyeken (és még egy község, ahol önálló hitközség működött) élt a vasi zsidóság háromnegyed-négyötöde része, így az ott zajló demográfia folyamat álláspontom szerint jól reprezentálja az e téren zajló változásokat.

A Vas Megyei Levéltár anyagi közül elsősorban a megyei közgyűlési anyagokat, a főispáni, alispáni szolgabírói, szombathely polgármesteri elnöki iratokat szálas anyagként egyesével tekintetem át, hasonlóképpen a nyugat-magyarországi kormánybiztosi iratokat is. Az alispáni közigazgatási iratok bizonyos éveit szintén, a többieket mutatók segítségével. Nem kérdés, az anyag természetéből adódóan, ritkán van ilyen (zsidó, izraelita, kongresszusi, stb.,) néven a mutatóban anyag, megnyugtató képlet akkor alakul ki, ha az összes meglévő anyag átnézetik.

A források jellegéből adódik, hogy elsősorban a politika történetírás módszereit alkalmaztam a téma feldolgozása kapcsán, ez alól kivételt a zsidó populáció vizsgálata jelentette. Ahol volt arra mód és lehetőség ott az eszmetörténetben alkalmazott szövegelemzésekre fordítottam figyelmet.

Eltökélt szándékom volt, hogy ne csak a közigazgatás által termelt irodalmat használjuk a téma bemutatása kapcsán, hanem a vasi zsidóság önreprodukciós dokumentumait is. Sajnos e téren roppant kevés anyag maradt fenn, ami kétségtelen, hogy

a következtetések korlátját is adja, a lehetőségekhez képest próbáltam visszaemlékezéseket gyűjteni.

Abból indultam ki, hogy a dualista örökségként a politizálás szinterei a közgyűlések voltak, a megyei a pártpolitikáé is, míg a városi közgyűlések már ilyenekkel nem foglalkoztak csak kommunális és szakpolitikai ügyekkel, ámbár néha „kicsúsztak” ebből a keretből.

A politika másik színterét a médiavilág jelentette, nyilván az itt zajló csatákat jobban lehetett tükrözni. Míg a harmadik terület az utca, népgyűlések világa adta, (amiről elsősorban a sajtó révén vannak releváns információink.) Sajnos pártpolitikai kimondottan anyagok (pártgyűlési jegyzőkönyvek) nem maradtan fenn, miként a zsidó hitközségek anyagi is leveztek.

3. A disszertáció felépítése

Bevezető: célok, szándékok, lehetőségek

1. Historiográfiai áttekintés

1. 1. A judaisztikai irodalom

1. 2. A helyi irodalom

2. A területi változások és a zsidó populáció Vas vármegyében

3. Eredmény is kiindulópont

4. A világháború és a vasi zsidóság

5. „A szociáldemokraták között van a legkevesebb zsidó.” Forradalom és a zsidókérdés

6. „Ami a volt zsidó uralom alatti állapotokat illeti” – 1919

7. A hatalomváltás stációi és az új kurzus Vas vármegyében – 1919
8. A tomboló antiszemitizmus
  8. 1 Leszámolás és pogrom
  8. 2. „Tudományossá” tett impressziók?
  8. 3. Sorozások és a zsidóság
  8. 4. A közigazgatás „zsidó védelme”
  8. 5. Zsidó reagálások
  8. 6. Testületi értelmezések
9. „Minden tekintetben homályos viszonyok” Vas vármegye 1920-1922.
  9. 1. A választási harc és az új kormánybiztos
  9. 2. Diskurzusok a zsidó témáról
  9. 3. Az ÉME a vármegyében
  9. 4. „... galicziai erre egyáltalán nem jön egyesével sem, nem özönével...” A galiciáner-kérdés olvasata a húszas években
  9. 5. Felértékelődés és visszatérés
10. A Tarányi korszak
11. Hagyományos keretek – régi vezetők
  11. 1. A cionizmus gondolata
12. Az Ostffy korszak
13. Összegzés helyett
14. Bibliográfia

4. A disszertáció tudományos eredményei

A historiográfiai áttekintésemet elsősorban Bernstein Béla tevékenységére koncentráltam, mivel az ő munkássága révén ismert a 18-19. századi vasi zsidóság története. Itt nemcsak arra helyeztem a hangsúlyt, hogy nála a rabbi tevékenység. A történetírás és az asszimilációs magatartás miként is kapcsolódott össze, hanem arra, hogy a rabbi történetírónak a feladata volt, hogy felvegye a küzdelmet, a zsidóságot is megérintő szekularizáció ellen, hogy egy vallásossággal átítatott múlttörténetet adjon, ezért is helyezte a hangsúlyt a hitközségi keretekre a művében.

Ismert, hogy a dunántúli zsidó populáció létszáma folyamatosan csökkent, ez alól vasiak sem vonhatták ki magukat. Több trend is megfigyelhető, egyrészt a népesség a nagyobb települések irányába tartott, gyakorlatilag eltűnőben volt a falvakban élő pár családos modell. Másrészt a határszéli városokban vérszenen elapadt a zsidó populáció (Szentgotthárd és Kőszeg) szinte már nem is születtek gyerekek. Egy darabig még a megyeszékhely, Celldömölk és Sárvár zsidó népessége profitált a bevándorlásokból, a többinél mindez - a szaporodással együtt is csak - a szerény lélekszám megőrzésére futotta. A születési és a halálozási arányszám az 1930-as évektől fordult – az általam elemzett tíz településen – és a vasi zsidóság képtelen reprodukálni magát.

1910 nem klasszikus korszakhatár a magyar történelemben, lényegében politikai választóvonal, tartalmilag azonban többről

volt szó. Vas vármegyéet mint vármegyéként emlegették a korabeli sajtóban, ami alatt azt illett érteni, hogy a liberális dzsentrik kezükben tartották a vármegye vezetését, és ezen még a koalíciós kormányzat uralma sem hozott érdemi változást, lényegében ugyanazok maradtak pozícióban. A másik sajátosság az volt, hogy a törvényhatóság „valóságosan” is centralizált volt. A megyeszékhelyen történtek az események, más gazdasági politikai pólus nem alakul ki a vármegyében, ez a képlet az általam vizsgált korszakban végig fennállt.

1910 után a munkapártban tömörülő helyi eliteknek azzal kellett szembesülniük, hogy a választásokat követően nemhogy csitultak, hanem kiéleződtek a sajtó hasábjain a felekezeti harcok. A kormánypárttal szemben álló néppárti sajtó az antiszemita kódot alkalmazva folytatta a harcot nemcsak a liberálisok ellen, hanem „gyereküknek” titulált szociáldemokraták, és minden öszszekötő erő ellen (szabadkőművesség). Sem a szociáldemokraták, sem a néppártiak nem rendelkeztek emblematikus vezetővel. A keresztény sajtó által gerjesztett antiszemitizmusnak nagy bázisa nem mutatható ki a városi lakosság körében.

Az 1910-es évekre érte el a vasi zsidóság a legnagyobb létszámát és vélhetően a legnagyobb befolyását is, ennek a legfontosabb eleme a személyes kapcsolatok rejtett hálója volt. A Vas megyei zsidóság azonban egy mélyen fragmentált csoport, amely egymással sem tartott hatékony kapcsolatot, ugyanakkor erősen parvenü jellegű és belül erősen tekintélyelvű. Magukat a kor uralkodó felfogásának megfelelően izraelita vallású magyarnak tartotta. Akadtak a kormánypolitikával szembenálló zsidó szereplők is, de ők a magyarabb vonulathoz csatlakoztak, a 48-

as függetlenségi pártok hinterlandjához tartoztak, általában ügyvédek (Geszner Imre és dr. Szemző Sándor), azonban a függetlenségi párt megyei gyengesége miatt inkább színezték a politikai közhangulatot, de nem befolyásolták. A zsidóság legnagyobb része apolitikusan viselkedett.

Az első világháború fontos fordulópont lett a háborús közös erőfeszítések mindenek felé emelkedtek. Ez a képlet a hivatalos nyilvánosságban részben az önkorlátozás, részben cenzurális okoknál fogva működött, annak ellenére, hogy másutt az országban e téren repedések jelentek meg, ahol feltört az antiszemitizmus lávája. Erre a megyében még 1917-ben sem került sor, amikor újjászerveződött a papság segítségével a néppárt, és a hatalomlévők támogatásával a szociáldemokrata vezetőket bevonták a tömegek ellenőrzésébe. Az 1917-es főispáni csere olyan személyt jutatott hatalomba, aki mögött nem álltak támogatók, ezért erőfeszítését arra koncentráltta, hogy a tisztikarral együttműködjön. Ha néppárti főispán lett volna, akkor az 1918-as eseményekben a keresztények jelentéktelenebb szerepet kaptak volna. A vasi zsidóság is 1917 után nehéz helyzetbe került, alkalmazkodási pontja bizonytalanná vált, gyengült az integrációs szándéka, szociális téren külön útra lépett, a városba került galíciánerek pedig megerősítették az arra fogékonyabbakban a cionizmus eszméjét, ezért a világháború inkább többes identitását erősítette meg.

1918 novemberétől aztán minden megváltozott, a szociáldemokratákat bevonták a hatalomba, ezáltal érdekeltek voltak a rend fenntartásában. A hazatérő katonák anómiás konfliktusokat produkáltak, amiről hallgattak, nem írtak és utólag a kollektív

felejtés lett „osztályrésze”. Ezekben voltak zsidóellenes mozzanatok is, de szorosabban kapcsolódott a pacifizmushoz és az anti-kapitalista magatartáshoz. Tartósan működő és kimondottan zsidóellenes csoportok nem jöttek létre. A nagy meglepetést a korábban mérsékelt liberális „Tisza huszár” Lingauer Albin antiszemita fordulata jelentette, amely mögött fronttapsztalata és a liberális magyar örökséggel való leszámolás szándéka húzódtott meg. A kettő egymástól elválaszthatatlan volt, függetlenül attól, hogy különösebb szellemi (antiszemita) munícióval nem rendelkezett, szerepe azért lett meghatározó, mert olyan társadalmi csoportokhoz vitte el az antiszemitizmust, akik addig ezt nem vállalták. A médiapiacra elfoglalt súlya miatt, tematizálta a helyi politikai diskurzust. Lingauer antiliberalis antiszemitizmusa hogy a nacionalista szenvedélyeket felkavarja, a fő hangsúlyt a cionizmusra helyezte a zsidóságot leegyszerűsítve cionistáknak tartotta. Népszerűsítője volt az eltereléses forradalom elméletének, azaz hogy az egész baloldali radikalizmus háttérében a zsidók állnak, akik az antiszemitizmustól való félelmükben terelik el az indulatokat. Nagy szerepe lett a helyi bipoláris világ kialakításában. Az ekkor megfogalmazott világképet lényegében 1945-ig képviselte, ő tekinthető a legmeghatározóbb antiszemitának a törvényhatóságban, aki mindezt büszkén és nyíltan vállalta is.

A zsidóság 1918-ban teljesen szétesett, mint csoport nem tudott/akart megjeleni, fellépni. Még a városban színre lépő cionizmusra sem reagáltak. Rejtőzködtek, ami viszonyítási pontjaik (a magyar politikai elit és a pesti hitközség) elvesztésével magyarázható.

A bolsevik rendszer egyik oldalról sok zsidót bevont a hatalomba, másrészt a kérdésről nem kívánt szólni, de az egyház ellenes fellépései protestálást váltottak ki, s szekuláris trendje felerősítette a vallásos visszacsapást, amely érezhetően augusztusban jelent meg. A helyi szociáldemokraták mérsékelt – antiterrorista – magatartása is közrejátszott abban, hogy a helyi kommün rendszeréről nem jelenthető ki egyértelműen, hogy zsidó uralom lett volna.

1919 augusztusában aztán bekövetkezett a tomboló antiszemitizmus időszak. Egyrészt népi megmozdulások, randalírozó csoportok akcióztak, amit a hatósági és a rendészeti szervek passzivitása miatt meg is tehettek. A következménye, hogy az antiszemitaoknak más eszközöket kellett a céljai elérésére kimódolni. Az új kurzusban antiszemita személyek kerültek pozícióba, két dologgal szembesültek az akciózó antiszemitizmust nemcsak elítéli a külföld, hanem, ha az akciózókat szabadon engedik még kevésbé alakul ki a rend. Az antiszemitizmus jegyeit és magyarázó eszméjét mutatta az új kormánybiztos is. Az egyházak álláspontja differenciáltnak mutatkozott, míg Mikes püspök felismerte a helyzet komolyságát, és elítélte a felekezeti harcot, addig vidéken egyes egyházi személyek mutatkoztak a legelvetemültebb antiszemitaoknak. Lingauer Albin nemcsak folytatta uszítását, hanem eszmei alapokra is kívánta nézetrendszerét helyezni és folyton a faji és nemzeti háborúról, harcról beszélt. Fontos eleme a helyi eseményeknek a polgári közigazgatás ellenállása az antiszemita hullámmal szemben, ami mögött a kormánybiztossággal kialakul feszültség is meghúzódott.

A vasi törvényhatóságban a „zavaros viszonyok” 1923-ig tartottak, részben a nyugat-magyarországi kérdés lezáratlansága miatt, részben a legitimizmus színre lépése, részben a helyi elitek háttérbe szorítása miatt. A magyar politikai szisztéma átalakulásával az új közjogi vitájával, a legitimizmus kifomálódásával felértékelődött a szombathelyi zsidóság, és ez taktikai okokból az antiszemizmus visszaszorulásához vezetett a törvényhatóságban. Mivel az ellenzék győzött a választásokon ezért nem lettek bűnbakok, sőt egyes izraeliták látványosan a legitimisták mellé kötelezték el magukat.

A Tarányi korszakban (1923-1932) a bethleni elképzeléseknek megfelelően visszaépült a zsidóság a helyi politikai kultúrába, annak látványos akcióiban részt vesz, ez különösen a zsidó vezetésre igaz. A vasi zsidóság vezetői továbbra is azokból kerültek ki, akik közéleti karrierjüket még a századfordulón kezdték, és a „aszsimilációs szerződés” jegyében szocializálódtak. Nem is adták át a vezetést, ez nagyon lecsökkentette a csoport reagáló képességét, szerintem tudatosan kivonták magukat az országos vérkeringésből. Nyilván azért, mert a markáns zsidó identitású fellépést veszélyesnek ítélték meg. Ez a felfogás nem adott teret a cionista eszmének, ezt a mentalitást egy demográfiai folyamat is alátámasztotta.

Ugyanakkor a helyi vezetés érezte az apátiát és a válság hangulatot, de képtelenek voltak kiutat találni részben, mert nem kívántak szorosabb kapcsolatot az országos szervezetekkel kiépíteni, részben mert nem tartották célszerűnek az intézményes fellépést (az egyéni kijárást rendszerén nőttek fel), részben mert nem engedtek szabadabb teret a cionista gondolatnak, ami a

fiatal generációnak ígért alternatívát. Szemmel láthatóan a zsidóság többes identitása egyéni válságok (Hoffmann János) sokaságát teremtette meg, a meghasonlás az idősebb korosztályokat apátiába „döntötte”.

A harmincas években (az Ostffy korszak 1932-1937) a hagyományos politikai teret (megyei és városi közgyűlés) végig ellenőrzés alatt tudta tartani a főispán, ennek ellenére villanások formájában megjelenik a zsidókérdés. A megyegyűlésbe bekerülő alternatívitást megjelenítő szélsőjobb súlya gyenge volt.

A médiaviszonyok szabályozása, ellenőrzése már nehezebben ment, de a jogi szabályozás még sok lehetőséget biztosított a politikai indulatok elfojtására. Fordulat akkor következik be, amikor a vezető lap véleményt vált (1938 áprilisa). A politikai mozgalmak kezelése már problematikusabb volt, de az igazi veszélyt a közbeszéd elzsidósodása jelentette, különösen akkor, amikor ehhez maga az állam járult hozzá, ez olyan forradalmi fordulat volt, ami 1918 novemberéhez hasonlított. Azzal a nem lényegtelen különbséggel, hogy akkor ott ez ellen próbáltak szembeszegülni, míg most a hullámokat szerették volna irányítani. A harmincas évek antiszemitizmusa állandó megerősítést kapott a külföldi minták alapján, ideológiájában a pillanatnyi rögtönzések helyét a tudományosság látszatába burkolta. Az itt megjelenő tömegmozgalmakat alsó középosztálybeliek és falusi gazdák csinálták, ahol az antikapitalista indulatok voltak antiszemitizmusba becsomagolva. A dezorganizálódó világgazdaság teremtette feltételek a zárt társadalmakban gondolkodó vezetők számára nagy lehetőséget kínáltak. A társadalmi alrendszerek re-

formja volt az a terület, amin keresztül hatásosan feltört a fertőző antiszemitizmus.

Vas vármegyét a két világháború közti korszakban nem antiszemita vármegyeként tartották nyilván, ez persze viszonyítás kérdése volt, de mint az elemzettek is tükrözik, hogy ha a régi politikai elit tartósítani tudta magát, akkor volt esély e mozgalmak periférián tartására.

5. A disszertáció témakörében megjelent publikációk, szellemi alkotások

„... Baljós a menny felettem ...” Vallomások a szombathelyi zsidóságról és a soárról. Sajtó alá rendezte, szerkesztette, a jegyzeteket és a bevezetőt írta: Balázs Edit – Katona Attila. Szombathely, 2001. Első kiadás, Második kiadás 2007.

Balázs Edit – Katona Attila: „... zsidónak maradni és magyarnak lenni ...” Mozaikok a szombathelyi zsidóság történetéből, Szombathely, 2004.

Katona Attila: „Rendeleteket ennél gyorsabban végrehajtani nem lehet.” Vészország Szombathelyen. Partes popolorum minores alienigenae I. kötet 1994/1. Szombathely, Szerkesztő: Mózer Ibolya. 53-96. o.

Katona Attila: „Tanácskozásuk több mint az asszonyok parlamentje.” In: Női sorsok a történelemben. Partes Popolorum Minores Alienigenae. Történelmi és nemzetiségi folyóirat. Szerkesztette: Mózer Ibolya 2002/7. sz. 231-328. o.

Katona Attila: Történetünk a nőkongresszussal kezdődött. A Vas megyei Nők Szövetségének megalakulásáról. Határsávok BDF BTK. Szerkesztette: Tóth József Szombathely 2003. 29-64. o.

Katona Attila: „Csak az utakban és módokban van eltérés”. Töredékes pályakép Éhen Gyuláról. In: „Alkotni, teremteni kell!” Éhen Gyula emlékezete. Szerkesztette: dr. Köbölkuti Katalin. Szombathely, 2004. 9-27. o.

Katona Attila: Őrségváltás után rendszerváltás előtt. Az antiszemitizmus megjelenési formái a vasi megyeszékhelyen 1936-1938 között. In: Az antiszemitizmus alakváltozatai. Tanulmányok. Szerkesztette: Paksy Zoltán. Zalaegerszeg, 2005. Zala Megyei Levéltár. 168-198. o.

Katona Attila: „ ... légy erős, mi azok vagyunk” Kényszerek, remények és lehetőségek a szombathelyi gettóban – egy zsidó család levelei tükrében. Győr-Sopron megyei pedagógiai Intézet, Győr 2005. CD változat. „EdQ” regionális együttműködés 2004/2005. c projekt

Katona Attila: Hátrányos helyzet vagy kölcsönös függőség? A főispán és egy helyi sajtócézar viszonya Vas vármegyében a századelőn. In: Fogyatékosok a történelemben. Partes Populorum Minores Alienigenae. Történelmi és nemzetiségi folyóirat. Szerkesztette: Mózer Ibolya 2006/10. sz. 115- 152. o.

Katona Attila: „..... Légy erős, mi azok vagyunk.” Levelek a szombathelyi gettóból. Életünk, 2006, 7-8. sz. 122-133. o.

Katona Attila: Fordulat a várospolitikában, 1885-ben. 1. rész = Vasi Honismereti és Helytörténeti Közlemények. 2006/1. sz. 49-75. o.

Katona Attila: Fordulat a várospolitikában, 1885-ben. 2. rész. = Vasi Honismereti és Helytörténeti Közlemények. 2006/2. sz. 5-24. o.

Katona Attila: Előszó helyett In: Záchor. Emlékezet és helytörténet. Szerkesztette: Mayer László. Vas Megyei Levéltár. Szombathely, 2007. 7-12. o. Megjelenés alatt:

Katona Attila: Kitaszítottak. Konvertita sors Szombathelyen. In: Záchor. Emlékezet és helytörténet. Szerkesztette: Mayer László. Vas Megyei Levéltár. Szombathely, 2007. 123- 152. o. Megjelenés alatt:

Mondjátok el, mi történt! A magyarországi holokausztról. Dokumentumok, tanulmányok, elbeszélések, emlékezések. Válogatta és szerkesztette: Rákos Imre, Szita Szabolcs és Verő Gábor. Bp., 2004. Ex libris

Katona Attila: Források a szombathelyi gettó történetéhez. (1944. április 15. - 1944. július 30.) Összeállította: Mayer László. Szombathely, 1994.) Vasi Szemle, 1996. 1. sz. 138-139. o.

Katona Attila: Az utolsó hónapok. In: „... És beszéld el fiadnak ...” Holocaust megemlékezés. 1944. június 26. Szombathely, 1994. 8-12. o.

CSAK [Katona Attila]: A szombathelyi cionisták centenáriuma. (Egy kép - egy történet a régmúltból) Szombati Napló. A Szom-

bathelyi Zsidó hitközség információs lapja. Adar, 5765, 2005 március

CSAK [Katona Attila]: Emlékbeszéd Deák Ferencz felett. (Egy kép - egy történet a régmúltból) Szombati Napló. A Szombathelyi Zsidó hitközség információs lapja. Iyar, 5765. 2005. május

CSAK [Katona Attila]: Revü ujság. (Egy kép - egy történet a régmúltból) Szombati Napló. A Szombathelyi Zsidó hitközség információs lapja. Sivan 5765, 2005. június

CSAK [Katona Attila]: Bernstein Béla: Az 1848/49-iki magyar szabadságharcz és a zsidók. Bp., 1895. (Egy kép - egy történet a régmúltból) Szombati Napló. A Szombathelyi Zsidó hitközség információs lapja. Tamuz, 5765. 2005. július.

CSAK [Katona Attila]: A millenniumi emléktábla. Szombati Napló. A Szombathelyi Zsidó hitközség információs lapja. Tamuz, 5765. 2005. augusztus.

CSAK [Katona Attila]: Az új izraelita népiskola épülete. (Egy kép - egy történet a régmúltból) Szombati Napló. A Szombathelyi Zsidó hitközség információs lapja. Tisri, 5766. 2005. október.

CSAK [Katona Attila]: „Az életnek annyi az igaz tartalma, amennyi szolgálatot tehetünk a köznek.” Weiner Károlyról. (Egy kép - egy történet a régmúltból). Szombati Napló. A Szombathelyi Zsi-

dó hitközség információs lapja. Chechvan, 5766. 2005. november.

CSAK [Katona Attila]: „A megbékélés titka az emlékezés” A Világ Igazai kitüntetések átadási ünnepségei Kőszegen és Szombathelyen 2005. december 14-én. Szombati Napló. A Szombathelyi Zsidó hitközség információs lapja. Nissan, 5766. 2005. december 2-3. o.

CSAK [Katona Attila]: A Szombathelyi Kereskedelmi Társulat elnöke: Hoffmann Ignác. (Egy kép - egy történet a régmúltból). Szombati Napló. A Szombathelyi Zsidó hitközség információs lapja. Tévet, 5766. 2006. január 5. o.

CSAK [Katona Attila]: Zsúr-ujság (Egy kép - egy történet a régmúltból). Szombati Napló. A Szombathelyi Zsidó hitközség információs lapja. Shevat, 5766. 2006. február 4. o.

CSAK [Katona Attila]: Az ortodox elemi iskola. (Egy kép - egy történet a régmúltból). Szombati Napló. A Szombathelyi Zsidó hitközség információs lapja. Nissan, 5766. 2006. április.

Egyéb szellemi alkotások:

Bárány László: A Soá napja – Holokauszt Vas megyében. Videofilm. Forgatókönyv tanácsadói szakértői és alkotói tevékenység. 2004.

Csend és borzalom. A Vas megyei holokauszt emlékezete. Megyei vándorkiállítás a holokauszt 60. évfordulója alkalmából. Forgatókönyvírás, szerkesztői és alkotói tevékenység, tárlatvezetés és megnyitó beszéd tartása. Időpont: 2004. április 5. – július 4.

Helyszínek: Kőszeg – Jurisits Miklós Művelődési Központ reneszánsz loggia, Jánosháza, Körmend, Szentgotthárd, Sárvár, Celldömölk, Vasvár, Szombathely, Városi Hangversenyterem folyosója.

Rendező: Magyar-Izraeli Baráti Társaság, Szombathely Város Önkormányzata – Zsidó Hitközség – Szombathely

Soá és Pharrajimosz. A Szombathelyi zsidó és cigánydeportálás emlékezete. Ideiglenes kiállítás. 2004. november 5. – december 3. Szombathely, Vas megyei Levéltár kiállítóterme. Forgatókönyvírás, anyagszerkesztés és tárlatvezetés.

2005. áprilisa. A holokauszt nap (hét) alkalmából kiállítás készítése a szombathelyi hitközség épületében. Forgatókönyvírás, és tárlatvezetés.

2006 júniusa Blooms day. James Joyc. Leopold Blum – három (3x9m²) banner készítése a konferenciára.

2001-től holokauszt napon előadások tartása középiskolában, (Szombathely, Körmend,)

Előadások – konferenciák - közszereplések

Hely és időpont: Szombathely, 2002. november 2.

Az előadás címe: Történetünk a nőkongresszussal kezdődött. A Vas megyei Nők Szövetségének megalakulásáról.

A konferencia címe: Határsávok

Rendező: Berzsenyi Dániel Főiskola

Hely és időpont: Sopron, 2003. október 16-17.

Az előadás címe: „A zsidók után jönnek a cigányok.” (A szombathelyi cigányság a második világháború éveiben.)

A konferencia címe: „Üldöztetés, embermentés, integráció”

Rendező: A Nyugat-Magyarországi Egyetem és a Holocaust Dokumentációs Központ és Emlékgyűjtemény Közalapítvány

Hely és időpont: Szombathely, 2004. április 12.

Az előadás címe: Kitzsítottak. Konvertita sors Szombathelyen.

A konferencia címe: Záchor! Emlékezz!

Rendező: Magyar-Izraeli Baráti Társaság - Szombathely

Hely és időpont: Zalaegerszeg, 2004. április 18.

Az előadás címe: Őrségváltás után rendszerváltás előtt.

A konferencia címe: Befogadás és kirekesztés

Rendező: Zala Megyei Levéltár, Zalaegerszeg

Hely és időpont: Szombathely, 2004. április 26.

Az előadás címe: A ruha nemessége. Zsidó skandalum Vas megyében.

A konferencia címe: A zsidóság Vas megyében. Vas megyei levéltári Napok XXI.

Rendező: Vas Megyei Levéltár -

Hely és időpont: Budapest, 2004. november 24.

Az előadás címe: Arcok a ködből. A Hoffmann család

A konferencia címe: Méltatlanul elfeledve. A Zsidó Egyetem – Országos Rabbiképző Intézet

Rendező: A Zsidó Egyetem – Országos Rabbiképző Intézet, Budapest.

Hely és időpont: Szombathely, 2004. november 29.

Az előadás címe: Asszimiláció és iskolapolitika Vas megyében.

A konferencia címe: Asszimiláció és multikulturalitás a század-előn.

Rendező: Magyar- Szlovák történész Konferencia, Szombathely

Hely és időpont: Győr, 2005. április 25.

Az előadás címe: „Legyetek erősek mi azok vagyunk.” Kénysze-
rek, remények és lehetőségek a szombathelyi gettóban.

A konferencia címe: A Holokauszt a kutatásban, oktatásban, ne-
velésben.

Rendező: Győr Sopron Megyei Pedagógiai Intézet

Hely és időpont: Szombathely, 2005. április 25.

Az előadás címe: „Az elnök és fiai”. A szergényei Geist család tör-
ténete a huszadik század első felében.

A konferencia címe: Családtörténetek - Vas megyei levéltári
Napok XXII.

Rendező: Vas Megyei Levéltár, Vas megyei levéltári Napok

Hely és időpont: Szombathely, 2005. november 4.

Az előadás címe: Hátrányos helyzet vagy kölcsönös függőség? A főispán és a helyi sajtó viszonya az 1910-es években.

Konferencia címe: Fogycatékosok, hátrányos helyzetűek a történelemben.

Rendező: Berzsenyi Dániel Főiskola

Hely és időpont: Szombathely, 2006. április 25.

Az előadás címe: Közerkölcs és fürdőhasználat Szombathelyen a két világháború között.

Konferencia címe: Személyes viták és közösségi konfliktusok Vas megyében a 16-20. században - Vas megyei levéltári Napok XXIII.

Rendező: Vas Megyei Levéltár,

Hely és időpont: Szombathely, 2007. december 4.

Az előadás címe: „A szociáldemokraták között a legkevesebb a zsidó.”

A konferencia címe: „... beszélj róla ...” Zsidó emlékhelyek a Nyugat-Pannon régióban.

Rendező: Szombathelyi Magyar-Izraeli Baráti Társaság. Ausztria-Magyarország INTERREG IIIA.

Szombathely, 2007.